

Med lov skal
land bygges!

FOLK OG LAND

Nr. 18 - 6. årg.

Lørdag 18. Mai 1957

Løssalg 65 øre

og sure myrer
må grøftes ut!

Nokre refleksjonar kring ei bokliste frå Historisk Tidsskrift

Historisk Tidsskrift plar kvart 10 år gjeva ut ein bibliografi over utkomne skrifter som vedkjem norsk søge i fortid eller notid, landsøge og lokalsøge. Bibliografien for tidbolken 1946—55 ved H. Falck-Myckland er no ferdig og tel 5446 nummer i det heile. Boklista gjer ikkje krav på å vera fullstendig. «Av økonomiske hensyn og p.g.a. trykningssituasjonen har det vært nødvendig å gjøre den selektiv i langt større grad enn tidligere», heiter det m. a. i forordet. Men det aller meste og viktigaste skulde då vera å finna..

Det som interesserar lesarane av «Folk og Land» mest, er sikkert å få vita om bibliografien har gjort eit rettvisst og rimeleg utval millom dei mange store og små skrifter, bøker og større avhandlingar, frå denne tid-bolken. Eller om forfatternen kanskje har gjort seg saka i diskriminering, som det heiter med eit ord frå den nyaste politiske sjargongen. Vi er berre so altfor mykje vane med det både frå bøker, blad og boksamlingar. La meg med ein gong segja, at dette ter ikkje so sterkt i denne bibliografien som i dei fleste andre publikasjonane i etterkrigstida.

Det er likevel ikkje so få skrifter ein saknar, som kan gjeva viktige tilskot til eit påliteleg og sannferdig oversyn i historisk perspektiv, både over utviklingsgangen og ein-

striden om lærarsambandet og Kirkenesferda, burde han havt med den 6te og, Rektor H. Lødrups «Læreraksjonens sanne bakgrunn. Noen vitneprov» (Oslo 1498). So mykje meir som den var med på lista eg sende redaktøren.

Eg spør meg og «vifor ikkje ei bok som Karl Holters «Frontkjempere» (1951) er medteken millom dei mange krigs- og sabotasjeskildringane med norsk innsats, både heime og ute. Er det her som konsekvent elles, at all norsk innsats mot bolsjevikane i krigstida skal tegjast i hel, både for samtid og framtid?

Til slutt nemner eg to bøker som eg saknar serskilt, major Einar Sagens «Eit politisk fallittbu» (1948), og Justus Vericultor «Den norske kapitulasjon 10. juni 1940 og Krigføringsproblemet 1940—45» utgjevi ved Forbundet for Sosial Oppreising (1955). Eit meir nøkternt, klart og allsidig oversyn skal ein leita lenge etter.

Som ein ser restar det mykje på at utvalet i bibliografien kan segjast vera lytelaust. Ein av grunnane kan vera at Universitetsbiblioteket i Oslo ikkje har havt dei brosjyrar og bøker som vi saknar. Dei aller fleste av dei har i etterkrigstida komi på «eget forlag», og har kanskje ikkje vorti sende til biblioteket i det heile, som dei burde. Men ei fullgod samling av desse skriftene, som gjev rom

Dreier politikk seg bare om makt for partiet?

Det er visstnok mindre kjent at Det Norske Arbeiderparti på sitt eget forlag i 1945 sendte ut: Granskingskomiteens innberetning om «Krigen i Norge og riksrådsforhandlingene. Det Norske Arbeiderparti fra 9. april til 25. september 1940.»

Det fremgår av forordet at A-partiet hadde valgt en komite til å utarbeide en beretning om partimedlemmenes «innsats under okkupasjonen.»

Det heter videre at det opprinnelig var meningen allerede på det første landsmøte etter okkupasjonens opphør å legge frem «en beretning for hele okkupasjons-tia». Dette ble det dengang ikke noe av, bl. a. fordi det «viste seg meget vanskelig i tide å få inn de nødvendige beretninger fra partiavdelinger og partifeller rundt om i landet.»

I denne hektiske tid var man som kjent behagelig opptatt med ganske andre ting — for eksempel med splinten i sin broders øye.

Granskingskomiteen besto av redaktør Olav Larssen, sekretær Trygve Bratteli og partiets nestformann Eugen Johannessen. Sekretær var Inge Scheflo. En særlig takk rettet komiteen til Jens Torp og Per Monsen - «som på forskjellig vis har ytet verdifull assistanse under arbeidet med beretningen.»

re og landsforrædere under Quisling har sluttet seg til fienden. Et nazidiktatur i Norge vil bety at arbeiderbevægelsen blir ødelagt, det vil bety at hele folket blir undertrykt av et barbarisk tyranni.»

Nå da forhistorien til 9. april er kjent, kan det vel sies at oppropets agitatoriske kraft var større enn dets innhold av sannhet og selverkjennelse?

Oppropet var undertegnet av Martn Tranmæl, Magnus Nilssen, Konrad Nordahl og Lars Evensen.

Den kjedelige avstemning i stortingsgruppene.

Etter kapitulasjonen 10. juni og etteråt inntrykket hadde fått tid til å feste seg hva angår regjeringsmaktens flukt til England, som hadde narret Tyskland til å besette Norge — får man de kjente avstemninger i stortingsgruppene 10. september 1940 over Presidentskapets forslag til stortingsvedtak.

Av plasshensyn skal vi bare se på avstemningen med hensyn til punkt 1 i forslaget:

«Kan en gå med på en ordning gjennom avtale med de tyske myndigheter, selv om en må nøye seg med de tilsagn som er gitt av dr. Dellbrügge angående forholdet mellom Reichkommissar og Riksrådet, og selv om en må stemme

myndigheer. Blant de krav som de tyske okkupasjonsmyndigheter reiste, var det særlig to som kom i forgrunnen, nemlig kravet om avsettelse av regjeringen Nygaardsvold og kravet om avsettelse av Kongehuset. Situasjonen var vanskelig. De som skulle ta standpunkt, handlet under svære trusler og sterkt press. I det okkuperte Norge hadde folket ennå ikke funnet fram til en klar, felles holdning overfor okkupasjonsmakten.

Trass i at en er fullt klar over disse vansker må partiets landsmøte slå fast at ikke alle partiets tillitsmenn i Stortingets presidentskap, og forhandlingskomiteen i partiets ledende instanser og i stortingsgruppa i denne bestemte situasjon viste det klarsyn som en måtte ha ønsket».

— Ja, hvordan skulle det idetheletatt sett ut hvis man ikke hadde hatt NS som syndebukk?

ALEXANDER LANGE.

Noe av det merkeligste etter krigen HAR HENDT I FINNLAND «Krigsforbryter» med 6 år partileder!

Vel var det med knauu majoritet, men likevel, det er som dagspressen merkelig nok (!) har fortalt: Väinö Tanner er valgt til leder for Finnlands Sosialdemokratiske Arbeiderparti. Hans gjenvalg er en av de merkeligste ting som har hendt i Norden etter krigen. Valget av Tanner vitner på en storslått måte om det finske folks ukuelige mot og selvstendighetstrang. Det svenske bladet «Vägen framåt» pointerer meget riktig at handlingen bærer preg av en karakterstyrke som de fleste andre folk i Europa for tiden ikke er i besittelse av.

Tanner er av yrke samvirkemann. Han var i lang tid den ledende innen det finske sosialdemokrati, og det var han som under krigen i egenskap av finansminister sto fram som regjeringens sterke mann i Helsingfors. Etter krigen tvang russerne det beseirede Finland til å innlede krigsforbryterprosess mot ham. Han fikk 6 år!

Det er soleklart at bolsjevikene ikke liker Tanner. Hans holdning under krigsårene var rakrygget finsk. Og han har aldri hørt til dem som har villet fornekte sine handlinger. Han er tvers igjennom en mann. Da hans navn

Fritt slag

Hjertesukk fra Stillehavskysten

Hr. redaktør!

Det er lang vei fra Norge til Amerikas vestkyst, og de nyheter som til og fra når meg fra gamlelandet er desverre som oftest ikke nyheter lenger når de kommer hit. Ofte kan man føle en fortærende lyst til å slå i bordet når meningsløshetene i bladet blir for åpenbare. Men avstanden demper som oftest den første vrede, og så ender det med at man blir selvoppgitt, gir blaffen i alt.

Der er dog ett tema som har fått blodet såvidt i kok på meg at jeg ikke har kunnet la det fare; det er de planer som enkelte har slått til lyd for, å «komme på talefot» med ikke nærmere definerede personer, men benevnt «våre motstandere». — Det er jo i første rekke Lærum, Bjørnson og Olga Bjoner som har opptrådt som eksponenter for denne tanke. Jeg har ventet og ventet at der dog skulle være noen som kunne slå kaldt vann i blodet på de vemodig søte, — og endelig så kom han da — Skuggevik — med sin «enslige svale». Det er jo så soleklart det han fremholder. Hvem kan vel la være å forakte ynkelig kræk, rotter som lå gjemt i kloakkene og lurte på sitt bytte under okkupasjonstiden, som myrdet og plyndret for fote, som ikke vek tilbake for de skjendigste mord, som f. eks. på den unge pike på den broen i Asker, og som etterpå

både fra bøker, blad og bok-samlinger. La meg med ein gong seie, at dette er ikkje so sterkt i denne bibliografien som i dei fleste andre publi-kasjonane i etterkrigstida.

Det er likevel ikkje so få skrifter ein saknar, som kan gjeva viktige tilskot til eit på-liteleg og sannferdig oversyn i historisk perspektiv, både over utviklingsgangen og ein-skildhendingar i denne tida. At Jon Skeies brosjyre «Landssvik» og utgreidinga om «Den norske Rätssuppjöl-relsen» ved det svenske retts-institutt ikkje er med, har sin grunn i at den eihe såg dag-sens ljøs alt i 1945, og den an-dre fyrst i 1956; dei fell baa utanom tiårsbolken. Det same - gjeld og t. d. Berggravs «Folkedommen over NS».

Ei slik orsaking ligg derimot ikkje fyre når det gjeld Gu-stav Smedals «Patriotisme og Landssvik» frå 1949, eller Ar-ne Bergsviks «Vi er ikke for-brytere» frå 1950. Då publi-kasjonen i H. T. hadde teki til i 1955, sende eg forfatta-ren ei lita liste over bøker som eg sakna i det som då var utkomi. Nokre av desse er sei-nare komne med, m. a. Adolf Hoels «Et opgjør med lands-menn», H. Franklin Knudsens «Jeg var Quislings sekretær» (1951) og Lorentz Vogts «Vern om Grundloven» (1949) men ikkje bøkene at Bergsvik og Smedal m. a.

Bibliografien har mange nummer om Grini og Grini-fangane i tysketida, men ikkje eitt frå Ilebu i etter-krigstida. Martha Steinsviks avslørande og dokumentari-ske «Frimodige Ytringer» (1946) er ikkje nemnd, heller ikkje E. Werner Svendsen «Konsentrasjonsleiren Ilebu» frå 1950, bygd på dagboksopp-teikningar». Olga Bjoners «Dette har hendt» (1955) har derimot fått sitt nummer. Men dette hende ikkje på Ilebu.

Når bibliografien har fått med 5 ein-sidige skildringar av

fien kan segjast vera lyte-laust. Ein av grunnane kan vera at Universitetsbibliote-ket i Oslo ikkje har havt dei brosjyrar og bøker som vi saknar. Dei aller fleste av dei har i etterkrigstida komi på «egot forlag», og har kanskje ikkje vorti sende til bibliote-ket i det heile, som dei burde. Men ei fullgod samling av desse skriftene, som gjev rom og vyrndnad for Nasjonal Sam-lingss innsats i okkupasjons-tida og syn på rettoppgjerda etterpå bør finnast samla på ein stad, anten dei er skrivne av NS-folk eller andre. Det vil ha sitt store verde i ettertida for granskarar som vil gjeva ein upartisk og sannferdig dom om tilburdar og perso-nar i denne hendingsrike tid-bolken. Skulde det ikkje vera ei høveleg sideoppgåva for «Forbundet for Sosial Opp-reising» å få til ei slik?

J. Fredrik Voss.

Rekrutteringen til handelsflåten kan ikke lenger bli overlatt til tilfeldigheten — skriver skipsreder Skaugen i en kronikk. Vi trenger ekstraordinære tiltak for å få opprettet sjømannsskoler som fyller moderne krav, og oppgaven kan ikke bli overlatt til rederne og kommunene.

Det fins ting som man må være fagmann for ikke å forstå. Hjalmar Söderberg.

Husk, de har det vondt alle som ikke er snille. De som det ikke faller naturlig å være gode, — de har det vondt.

Chr. Skredsvig

Vi liker alltid dem som beundrer oss, men ikke alltid dem som vi selv beundrer. Engelsk ordtak.

A vente en glede er også en glede. Lessing.

Når man frir til en ung jente, skal man aldri si at man ikke er henne verdig. — Det blir hun nok likevel klar over sånn litt etter litt.

Ukjendt filosof.

ting — for eksempel med splinten i sin broders øye.

Granskingskomiteen besto av redaktør Olav Larssen, se-kretær Trygve Bratteli og partiets nestformann Eugen Johannessen. Sekretær var Inge Scheflo. En særlig takk rettet komiteen til Jens Torp og Per Monsen - «som på for-skjellig vis har ytet verdifull assistanse under arbeidet med beretningen.»

Komiteen fant det riktigst foreløpig bare å lage en be-retning om partiets «legale» periode — tiden mellom 9. april og 25. september 1940. «Dette avsnittet av okkupa-sjonshistorien må vel også si-es å være det mest kritiske og omstridte», heter det. Mulli-gens inneholder uttrykket en mikroskopisk erkjennelse, ja endog selvkritikk? En liten antydning av bjelken i eget øye?

Det erkjennes også at kil-dematerialet for den forelig-gende beretning ikke er helt fyldestgjørende: «En vesent-lig mangel er at sentralstyrets protokoll for tia mellom 9. april og 25. september ikke har vært tilgjengelig. Ori-ginalprotokollen ble beslaglagt av Gestapo da partiet ble for-budt, og det har hittil ikke vært mulig å finne den igjen. Også de protokollavskrifter som ble foretatt, er kommet bort.

Foreligger det her en mer-kelig likhet med de beleilig bortkomne 5 arkivskap for Nemnda for Industri og om-setning?

«Noen vurdering av de enkelte partifellers handlemåte har vi søkt å unngå overalt der det kan være tvist om de-res oppreden».

10/4 1940 ble kringkastet et opprop over Hamar radio om å organisere arbeidernes inn-sats i landes forsvar hvorav siteres:

«Vårt lands frihet og selv-stendighet er i fare. Norge er blitt angrepet av Nazi-Tysk-land. En liten flokk eventyre-

stortingsvedtak.

Av plasshensyn skal vi bare se på avstemningen med hen-syn til punkt 1 i forslaget:

«Kan en gå med på en ord-ning gjennom avtale med de tyske myndigheter, selv om en må nøye seg med de tilsagn som er gitt av dr. Dellbrügge angående forholdet mellom Reichkommissar og Riksrå-det, og selv om en må stemme for et stortingsvedtak om at Kongen og kongehuset trer tilbake?»

Trygve Bratteli foreslo: Det tyske brev kan bare godtas under forutsetning av at det ikke blir representant for Na-sjonal Samling i riksrådet. (Det kan ikke sees at forsla-get ble imøtekommet).

Ved voteringen over punkt 1 ble benyttet navneoppnop. Det ble før avstemningen opplyst at alle voteringer var foreløpige.

Av arbeiderpartiets stor-tingsgruppe stemte 33 ja og 27 stemte nei.

Av Høyre 8 ja og 23 nei, av Venstre ingen ja og 20 nei, av Kristelig Folkeparti 2 nei, av Bondepartiet 8 ja og 8 nei, Førre «partiløs» ja.

Etter å ha drøftet gransk-ingskomiteens innberetning, fattet Det Norske Arbeider-parti et vedtak den 31. august 1945.

Det hadde jo også i Arbei-partiet oppstått et visst spen-ningsforhold mellom elemen-ter som hadde blitt i landet under okkupasjonen og de som hadde forlatt Norge. For å unngå kjedeligheter — stor-tingsvalget sto for døren — måtte det komme til et kom-promiss. Landsstyret uttalte således om det delikate tema blant annet:

«Under okkupasjonen kom arbeiderbevegelsens tillits-menn opp i mange vanske-lige situasjoner og ble satt på en hard prøve. Fra 13. juni til 19. september 1940 pågikk de såkalte «riksrådsforhandlin-ger» mellom norske og tyske

framåt» pointerer meget riktig at handlingen bærer preg av en karakterstyrke som de fleste andre folk i Europa for tiden ikke er i besittelse av.

Tanner er av yrke samvirkemann. Han var i lang tid den ledende innen det finske sosialdemokrati, og det var han som under krigen i egenskap av finansminister sto fram som regjeringens sterke mann i Helsingfors. Etter krigen tvang russerne det beseirede Finland til å innlede krigsforbryterprosess mot ham. Han fikk 6 år!

Det er soleklart at bolsjevikerne ikke liker Tanner. Hans holdning under krigsårene var rakrygget finsk. Og han har aldri hørt til dem som har villet fornekte sine handlinger. Han er tvers igjennom en man n. Da hans navn dukket opp under valgdiskusjonen skrev en øsstysk avis og a d v a r t e! Ble Tanner valgt kunne det få slemme følger. Moskvapressen fulgte opp. Men de finske sosialde-mokratiske velgere lot seg ikke skremme. De stemte like fullt på «krigsforbryteren» Tanner og vrakte opportuniste og vinglebøtter. Om det taktisk var klokt eller ikke kan bare fremtiden svare for. Men moralsk var det en styrkede-monstrasjon uten like.

For oss rettsforfulgte i Nor-ge må valget av Tanner hilses med den største glede. Det er omtrent som om Bondepartiet på nytt kaldte på Hundseid og Erling Bjørnson. Bare i ett land i verden har det hittil vært mulig atter å bringe en rettsforfulgt som satte fedrelandet over sine påtvungne «allierte», fram i le-delsen igjen. Ikke minst her i landet kryper man på det ynkelige for seierherrene.

Når det gjelder Finland skal vi i denne forbindelse ikke glemme borgerkrigen i 1918. Det lyktes storsinnede menn å bygge bru over kløfta. Det skjedde ved å gi sosi-aldemokratene som i borgerkrigen slåss på kommuniste-nes side, totalt amnesti. Det hadde til følge at de finske sosialdemokrater kunne lege sine sår, og de ble 100 prosent nasjonale!

Atter har Finland brutt med tidsåndens mest forstu-tede fordommer. Denne gang var det de sosialdemokrati-ske arbeidere som gjorde det. Dette må vi aldri glemme dem for.

Feilvurdering

Av KAI NORMANN

Vi som tilhørte NS er i og med begivenhetene i 1945 som gruppe betraktet satt utenfor deltagelse i aktiv politikk. Ikke desto mindre har vi som iakttagere av den politiske utvikling i verden etter 1945 kunnet gjøre oss opp en me-ning med hensyn til de feil-vurderinger som ikke vi, men andre har gjort seg skyldig i både før og etter 1945.

om vi tillot oss å hovere over hvor grundig våre motstan-dere fra den gang har tatt feil og grepet feil. La oss nøye oss med tørt og nøkternt å konstatere at verden etter Tysklands nederlag er blitt en helt ny verden — men hverken bedre eller frede-ligere.

At de to germanske stor-makter — Tyskland og Eng-

Det ville være nærliggende

Forts. side 4

med sin «enslige svale». Det er jo så soleklart det han fremholder. Hvem kan vel la være å forakte ynkelig kræk, rotter som lå gjemt i kloak-kene og lurte på sitt bytte under okkupasjonstiden, som myrdet og plyndret for fote, som ikke vek tilbake for de skjendigste mord, som f. eks. på den unge pike på den bro-en i Asker, og som etterpå nonshalant rapporterte at «vel var det en feiltagelse at piken ble «likvidert», men som «eksperiment» betraktet måtte det sies å være meget vellykket». Eller de to krea-turer som myrdet og rante det gamle jødiske ektepar ved Skrikerudtjernet, og etter ok-kupasjonen fikk «Storting-ets konfirmasjon på sine ugjerninger. Ekseemplene kan jo forfleres i det uendelige. Er det da disse subjekter man vil det skal kommes på «talefot» med? Etter mitt rin-ge skjønn tilkommer det alene rettsvesenet å komme på «ta-lefot» med enhver art av for-brytere, — når (hvis) retts-forhold atter skulle bli gjen-opprettet i Norge. Hva mener da bladets skrivende jurister om dette? Som Ottar Huuse, Alex. Lange, Ole Schjerven m. fl.? Ja, og Blehr. Jeg har da ventet på disse, skulle ik-ke de være de rette til å set-te tingene på plass?

Jeg har hørt sagt «engang ka-tolikk alltid katolikk». Og som jeg leste Skuggeviks innlegg der han så korrekt karakteri-serer jøssingenes innstilling måtte jeg minnes dette og til-føye: «engang jøssing alltid jøssing». For er det ikke net-topp slik de er — egenrett-ferdige til det latterlige. Og annerledes kan det jo ikke være, for skulle de nå gå et-ter på sine ugjerninger og innrømme disse, da ville de jo dermed ha feltt dommen over seg selv og alt sitt vesen. — Dette vet vi — og det vet de selv. Etter det har man å inn-

Forts. fra side 2

FOLK OG LAND

UAVHENGIG UKEAVIS

Ansvarlig redaktør Johannes Kringlebotn

Vi tilbakeviser Almers klynk og klage

På første side i dagens avis bringer vi et høyst merkelig brev fra en navngitt lidelsesfelle som har slått seg ned på Stillehavskysten av Kanada.

*

Det er triste greier at vi skal motta slike artikler, den slags hører med rette hjemme i ovnen. Det regnes for god folkeskikk å respektere andres meninger, men gjør M. I. Almers det? Likevel har vi gitt hans inserat plass, det er for å få anledning til offentlig å ta avstand fra det syn han hevder, og fordi det ikke skal hete seg at han nektes å komme til orde.

— Vi skammer oss inderlig over angrepet på John Lærum, Erling Bjørnson og Olga Bjoner. Hva galt har de gjort? Vi skammer oss over at det innen «våre» rekker skal sitte menn helt vest i Britisk Columbia og tygge skum så tennene gnisser.

Hr. Almers' produkt virker på oss like illeluktende som når f. eks. Olav Røgeberg spruter stinkord mot kollega Vidkun Schreiner, kfr. Farmand nr. 18, gjengitt i Folk og Land 11. mai.

Aldri har Lærum, Bjørnson, eller fru Bjoner slått til lyd for å søke kontakt hverken

Fra Stillehavskysten

Forts. fra side 1

rette seg. La dem forbli i fred, la dem fortsatt og fremtidig få være «ekkel gudfryktige». Det klær dem best.

Når der fra enkelt hold er

med kloakkrotter eller mordere. Almers skriver som om så var tilfelle, han forsøker seg med andre ord med en direkte uhederlig metode.

Hvorfor samarbeider idag Tyskland og USA? Fordi de to statssamfunds beste menn forstår hverandre, likegyldig hvor mange svovelbomber som ble kastet under krigen. Livet skal leves videre, selv om det i Worms skulde være like mange Almers'er som takstein på husene.

Kloakkrotter og mordere, sier Almers selvrettferdig og stolt, nesten som om de ikke var oppdaget før han oppdaget dem.

Ulykken er at det forekommer skadedyr innen alle leirer. Hadde det ikke vært klokt om vi først feiet for vår egen dør? Men se, det ligger øyensynlig for høyt for hr. Almers. Hadde han enda beklaget seg over at rettsmyndighetene i Norge skar alle over en kam, slik at organisasjonen NS ikke fikk anledning til å gjøre opp med sine egne forbryterspirer, skulde vi ha regnet ham dette til gode. Men nei, han snakker som om det i våre egne rekker bare var engler. Selv idag har vi høyst betenkelige tilbøyeligheter å drages med. Akkurat som «den annen side» også har sine bekymringer å plyn-dre med, av lignende art.

Det er høyst aktverdige personligheter i vårt land som langt på vei er openiondannende i dag, og stadig flere gjør seg gjeldende i arbeidet for brubygging og revisjon. — Det er i så måte nok å nevne

Heller ikke våronnarbeidet for «Folk og Land»

Siden sist

TO RUSSERE dukket plutselig en dag i forrige uke opp på kringkastingsstasjonen på Kløfta sammen med en norsk kringkastingsfunksjonær. Det ble lukket opp for dem, og de vandret hele anlegget over og beså seg. Beskjeden om at de skulle vises rundt, kom pr. telefon fra Marienlyst, og det ble gjort oppmerksom på at kringkastingsjef Fostervoll personlig stod bak henvendelsen. Det var ham som hadde gitt russerne tillatelse til å bese denne største og viktigste kringkastingsstasjon i landet.

Utenriksminister Dulles erklærte på sin pressekonferanse tirsdag at USA ikke vil godkjenne noen nedrustningsordning som er basert på den nåværende deling av Tyskland.

Det er nå fremlagt proposisjon om innføring av fjernsyn i Norge. Kringkastingsjef Fostervoll har i samarbeide med en arbeidsgruppe utarbeidet en redegjørelse for de retningslinjer som bør følges når det gjelder en fremtidig programvirksomhet i fjernsynet.

Statsminister Janos Kadar reorganiserte den 9. mai den ungarske regjeringen og utvidet den med ni nye ministre som alle hadde høye stillinger i parti og stat under stalinistene Matyas Rakosi, Ernő Gerő og Andreas Hegedys. Nyheten om reorganisasjonen kom da nasjonalforsamlingen trådte sammen og godkjendte Kadars endringsforslag etter at den først hadde åpnet sin første sesjon etter folke-reisningen med et minutt stillhet for de sovjet-russiske soldatene som falt under oppstanden.

Det har eksistert gjensidig tvil og usikkerhet i forholdet mellom Vest-Tyskland og Storbritannia, men denne tvil er nå blitt fjernet, erklærte den britiske statsminister Harold Macmillan på en pressekonferanse i Bonn den 10. mai. Han etterlot det inntrykk at de britiske opprustningsplaner hadde gitt anledning til størst diskusjon under drøftelsene med den vest-tyske forbundskansler Konrad Adenauer. Særlig den andre av de britiske nedskjæringer av Rhin-armeen volder bekymringer i Bonn, og man har nå avtalt at den vesttyske forsvarsminister Frantz-Josef Strauss om kort tid skal reise til London for å føre nye forhandlinger om forsvarsproblemer med sin britiske kollega.

Den sosiale urobølge som for tiden går over Frankrike, har nådd de såkalte «røde byer» på vestkysten, hvor arbeiderne og funksjonærene ved de store skipsverftene i Saint Nazaire har gått til streik for å kreve høyere lønninger og protestere mot en mulig 20 pct. forhøyelse av bussbillettprisene i området.

Det svenske kjøpmannsforbundet, som omfatter detaljhandlere innen en rekke bransjer, har vendt seg til regjer-

†

Billedhugger

Jens Blichfeldt Munthe Svendsen

27. febr. 1869 — 4. mai 1957

Munthe Svendsen er gått bort, 88 år gammel.

Han var født i Volda, Sunnmør. Han dro i ung alder til USA og utdannet seg her som billedhugger. Han fortsatte utdannelsen her hjemme og under opphold i Paris og Italia.

Munthe Svendsen er representert i Nationalgalleriet med bysten av Sigurd Mathisen, nevnes bør også bystene av Kårstad i Volda, av Matti Aikio i 1917, Kristoffer Randers, samt en mengde relieffer. Jeg nevner den av grosserer Hans A. Meyer (1861—1926) Mo i Rana.

Hans etterlatte arbeider er samlet i hjembygden Volda i et museum, som vil bære hans navn.

I USA tilhørte han kretsen om Knut Hamsun, Kristoffer Janson og Charles Douzette. Se Knut Hamsuns artikkel i Dagbladet 20/4 1890 i anledning Charles Douzettes tragiske oppbrudd fra livet. Munthe Svendsen tegnet den døde venn, tegningen er i slektens eie. — Blandt Munthe Svendsens gamle venner var komponist Per Reidarson, tidligere musikkritikker i Arbeiderbladet og senest Tidens Tegn. Såvidt erindres var Reidarsons bortgang ikke omtalt i pressen. Undlatelsen skyldtes sikkert politiske motiver.

Munthe Svendsen soknet ikke til klikker og korridor. Han hadde sine meninger og sine meningers mot.

Fred over minnet. Bombe-

Politisk «mirakel» i Syd-Vietnam sier Washington

USA hylder trofast alliert i Sørøst-Asia

For tre år siden forlot en indokinesisk katolikk en belgisk klostercelle for å reise hjem til Saigon og overta de politiske ruiner i det krigsherjede og splittede Syd-Vietnam. Han hadde fått en oppgave som man den gang anså for håpløs, og det var å frykte at det kommunistiske «bambustepp» snart ville lukke seg også omkring den sydlige halvdel av landet.

Den 10. mai ble den stillferdige indokineser Ngo Dinh Diem motatt på flyplassen i Washington av president Eisenhower og hyldet som en av Amerikas mest trofaste og målbevisste allierte i Asia. Miraklet i Syd-Vietnam er en kjends-

gjerning som skyldes Ngo Dinh Diems besluttsomme interne politikk og USA's rundhåndede økonomiske hjelp på 200 mill. dollar om året. Den kommunistiske flodbølge er blitt stanset så effektivt i dette område at ingen lenger frykter en magtovertagelse i Syd-Vietnam. Strømmen er snarere i ferd med å snu seg og truer nå jungelkrigeren Ho Chi-minhs kommunistiske Nord-Vietnam. Diems besøk i USA vil nok bidra ytterligere til å styrke samarbeidet mellom USA og den anti-kommunistiske forpost i Indo-China, Syd-Vietnam.

Fra et øyenvitne i Port Said

MANGE GRATULANTER

Gaver, blomster og telegrammen strømmet inn til statsminister Einar Gerhardsen i anledning av hans 60-års dag.

Blant gratulantene var Kronprinsen, Stortingets presidentskap, Regjeringens medlemmer og utenlandske diplomater i Oslo.

Fra Bulganin kom følgende telegram: «Hr. Einar Gerhardsen, Norges statsminister, Oslo. I anledning av Deres 60-års dag ber jeg Dem, hr. statsminister, motta Sovjet-Unionens regjering og min personlige, oppriktige gratulasjoner. Tillat meg å ønske Dem helse og fremgang i Deres virke, samt velstand for det norske folk. Bulganin, formann i Sovjet-Unionens ministerråd».

Blandt de første gratulantene var ambassadørene for Nederland, Storbritannia, Kina og Sovjet-

Stockholmsfotografen Per-Olov Andersson som i fotografier har skildret de britisk-franske terrorbedrifter i Egypten, skriver nedenstående om sine opplevelser i Port Said:

Hva jeg som øyenvitne kan berette egner seg ikke til å fortelles for barn. Hvis det som de franske og britiske tropper har begått mot egypterne — er en «politi-aksjon» — da kan det ikke være plass i deres ordbøker for begrepet humanitet.

Jeg kom til Port Said noen få timer etter at «ilden opphører» var blåst. Jeg fant et brennende og rykende inferno. Jeg så barn som i ruinene av de bombede hus lette

Fra Stillehavskysten

Forts. fra side 1

rette seg. La dem forbli i fred, la dem fortsatt og fremtidig få være «ekkele gudfryktige». Det klær dem best.

Når der fra enkelt hold er slått på at «talefoten» skal foregå på «høyeste hold», så later man til å glemme at «høyeste hold» i Norge i dag selv er utgått for den samme bærme og er identiske med den. Jeg spør; man vil ingen vei komme. Som Skuggevik sier: «det er forfengelig håp, som vi bør la fare jo før jo heller», koldt vann i blodet, vi står ikke til disposisjon med luen i hånden». «Snart kommer det, Herren fryde meg så det kommer!»

Der er mange andre problemer man kunne ha lyst til å komme inn på når man nå først er kommet på glid, om der bare var både tid og fremfor alt spalteplass, — som den stort oppslåtte førstesideartikkel i bladets nr. for 10. november 1956, — av fru Rigmor Schjerven, et innlegg som gir anledning til megen og sterk motsigelse. Men da artikkelen er lang og der er mange punkter å imøtegå, vil der vel ikke bli gitt spalteplass, så meget mer som innleggets fremtredende plassering tyder på at den dekker redaksjonens egen oppfatning. Men jeg tilstår at jeg klør i fingrene av motsigelse, og det har undret meg ikke så lite at der dog ikke har vært noen som har funnet det umaken verdt å reagere. Men muligens kan jeg senere finne anledning til en forkortet reaksjon.

Sluttelig: Jeg vil i k k e forsøke på å «tilgi» og jeg vil i k k e forsøke på å «glemme». Begge deler ville være å strø sand på begåtte forbrydelser, og det vil jeg ikke være med på.

Stillehavskysten i mai 1957
M. I. Almers.

som «den annen side» også har sine bekymringer å plynne med, av lignende art.

Det er høyst aktverdige personligheter i vårt land som langt på vei er openiondannende i dag, og stadig flere gjør seg gjeldende i arbeidet for brubygging og revisjon. — Det er i så måte nok å nevne menn som biskop Kristian Schjelderup, advokat Klær Mordt, major O. Langeland, sogneprest Eystein Poulsen og prost A. E. Hedem, for ikke å glemme fru sorenskriver Ragnhild Wiesener og stortingsmann Einar Stavang.

Et nytt innskudd. Hvordan vilde det ha gått i Finnland etter borgerkrigen i 1918 om ikke en utsoning hadde funnet sted?

Tilslutt Almers lille æsel-spark til fru Rigmor Schjerven for hennes artikkel i Folk og Land sist høst. Det var en utmerket artikkel. Vi sendte henne sant å si 50 kroner i honorar. Ikke fordi vi hadde råd til det, men fordi vi heller ikke hadde råd til å la det være. Det tør være langt fram før Almers kan gjøre seg håp om å støpe avisartikler av tilsvarende kvalitet.

Terminliste

- 25. mai—16. juni: Nordisk tegneutstilling i Oslo.
- 30. mai: Propagandadag for folkeedruskap.
- 31. august: Svenska Amerika Linjens «Stockholm» skal anløpe Bergen.
- 1. september: NRK begynner med en tidlig nyhetssending, nemlig kl. 6,40.

Takknemlighet er ikke alene den største av alle dyder, den er far til alle de andre.

Den største grunnsats for alle mennesker bør være å handle etter sin egen samvittighet.

linger om forsvarsproblemene med sin britiske kollega.

Den sosiale urobølge som for tiden går over Frankrike, har nådd de såkalte «røde byer» på vestkysten, hvor arbeiderne og funksjonærene ved de store skipsverftene i Saint Nazaire har gått til streik for å kreve høyere lønninger og protestere mot en mulig 20 pct. forhøyelse av bussbillettprisene i området.

Det svenske kjøpmannsforbundet, som omfatter detaljhandlere innen en rekke bransjer, har vendt seg til regjeringen og krevd inngrep mot innkjøpsreisene til Danmark og Norge. Forbundet vil ha begrensning av den tollfri innførselen av mavarer, og foreslår at maksimalgrensen skal settes til fem kilo. For tiden gjelder denne begrensningen for margarin, mens det ikke er satt noen grense for andre varer.

Hvis det blir nødvendig vil Regjeringen gjennomføre en økning av prissubsidiene for å holde prisindeksen på 153 poeng, har pris- og lønnsminister Gunnar Bråthen uttalt til Arbeiderbladet.

En kraftig prisstigning for importvarene i første kvartal medførte at Norges bytteforhold overfor utlandet ble det dårligste vi har hatt noen gang siden i annet kvartal 1954. Indeksen for det såkalte bytteforhold, som er forholdet mellom eksport- og importprisene, lå i første kvaral i år på 100, dvs. at prisene for utførsels og innførselsvarene holder hverandre i likevekt.

Den danske valutakrise er igjen blitt sørgelig aktuell. I april måned alene øket valutaunderskuddet i Danmarks Nationalbank (differansen mellom korrespondenter i utlandet på aktiva- og passivasiden) fra 21 til 378 mill. kr. Valuta-aktiver gikk ned fra 644 til 566 mill. kr., mens passiver øket fra 915 til 945 mill. kroner.

Forsamlingen i Den vest-europeiske union (WEU) erklærte 8. mai at enhver reduksjon av de alliere militære styrker på Kontinentet vil bety et skjebnesvangert slag for det vestlige forsvar. For-samlingen gav også uttrykk for at samtlige styrker på like fot måtte bli ustyrt med taktiske atom-våpen og fjernstyrte raketter. Et effektivt fremskutt forsvar av Vest-Europa langs jernteppet krever minst 30 divisjoner væpnet med moderne taktiske a-våpen og en strategisk kjernefysisk angrepsstyrke, het det videre i resolusjonen som WEU's forsamling vedtok med 39 mot 7 stemmer mens 19 representanter avholdt seg fra å stemme.

I en oppsiktsvekkende avtale om medrepresentasjon i bedriftene har Norsk Arbeidsgiverforening og LO blitt enige om at de i bedrifter som eies av selskaper skal holdes kontaktmøter mellom bedriftens styre og tillitsmennene så ofte en av parene yrer ønske om det.

Avtalen som inneholder en rekke nye punkter i hovedavtalen og overenskomsten om produksjonsutvalg, er vedtatt av NAF's sentralstyre den 29. april og av LO-kongressen 8. mai.

Andre viktige punkter som det ble enighet om er:

— bedriftslederen skal konferere med tillitsmennene om påtenkte forandringer i virksomheten,

— samarbeidet og tillitsforholdet mellom bedriftene og arbeidstagerne skal styrkes og utvides.

re musikkritikker i Arbeiderbladet og senest Tidens Tegn. Såvidt erindres var Reidarsons bortgang ikke omtalt i pressen. Undlatelsen skyldtes sikkert politiske motiver.

Munthe Svendsen soknet ikke til klikker og korridorer. Han hadde sine meninger og sine meningers mot.

Fred over minnet. Bombeflyets og demokratiets grå dimmige verden er blitt et mannfolk fattigere.

Begravelsen foregikk fredag 10. mai fra Det gamle krematorium i Oslo, hvor res. kap. Ragnvald Forbech forrettet. — Kisten var dekket med skønne blomster. Volda kommune hadde sendt en signert krans i rike farger. Pastor Forbech la ned krans fra hustru, sønn og svigersønn. Med inderlig takk for 35 års samliv i storm og sol fra hustruen, for gode minner fra sønn og svigerdatter. — Til trots for slut og regn hadde mange av avdødes venner funnet velen til krematoriet. H.

Scharffenberg kan få sagt det

Trots sin høye alder er åndskjempen og sannhetssøkeren overlæge Johan Scharffenberg fortsatt i aktivitet. — Den 15. ds. hadde han således en utmerket artikkel i Morgenbladet om Sveriges holdning i vetostriden. Han innleder med følgende orientering hvor han meget behendig har gjort en tilføyelse som vi ber leserne om spesielt å notere seg bak øret:

Alf Kaartvedt har trukket frem meget nytt stoff fra norske og svenske kilder. Til det viktigste hører kong Oscars, den svenske regjerings og riksdagsmedlemmers forhandlinger om konflikten i Norge. For sin Sverdrupbiografi hadde Koht ikke hatt adgang til det Bernadottske familiearkiv, men Kaartvedt har arbeidet i dette etter videnskabelige prinsipper ordnede arkiv. (Opprettelse av et sådant arkiv for det norske kongehus er meget ønskelig).

og britiske tropper har begått mot egypterne — er en «politi-aksjon» — da kan det ikke være plass i deres ordbøker for begrepet humanitet.

Jeg kom til Port Said noen få timer etter at «ilden opphører» var blåst. Jeg fant et brennende og rykende inferno. Jeg så barn som i ruinene av de bombede hus lette etter sine foreldre, og foreldre som på sin side med blødende hender søkte etter barna blandt levningene av hjemmet. Jeg så tusenvis av lik i rykende ruiner og i bakgårdene i de få ennå uskadede sykehus, mens to hospitaler med omtrent 900 pasienter ble sprengt i filler.

Kan det kalles «politi-aksjon», da de engelsk-franske tropper stormet gjennom byen og åpnet mitraljøeld mot hvert eneste hus. — Jeg kaller det terror og mord.

Gjennom dette angrep har England bedekket seg med skam og vanære. Siden borgerkrigen i Spania har jeg arbeidet som krigsfotograf, men det er vanskelig for meg å finne et sidestykke til Port Said. Britiske offiserer i Port Said omegn hevder at tapene av eiendom og menneskeliv var små. Det samme påstår de franske og britiske såkalte korrespondenter. Jeg har truffet og talt med noen britiske offiserer som aldri hadde tillatelse til å besøke det av bomber forferdelig hjemsoekte området. De israelske krigskorrespondenter kommer sikkert aldri til å gi det sanne bilde. I denne anledning ville noen offiserer sende meg til Kypern forat jeg der skulle fremkalle mit billedmateriale.

Jeg har talt med innbyggere i Port Said, og jeg har hørt på en mengde skildringer av læger på sykehusene, fra befalingsmenn i brannkorps og kvinner på gaten. Jeg har sett likene som stammer fra den sivile befolkning — barn og kvinner med skuddsår i ryggen,

Hverken Utenriksdepartementet eller Forsvaret er holdt underrettet om den amerikanske plan som vil gi russerne anledning til å inspisere blant annet Norge fra luften som et ledd i en nedrustningsinspeksjon i Europa og det fjerne Østen.

Sovjet-Unionens regjerings og min personlige, oppriktige gratulasjoner. Tillat meg å ønske Dem helse og fremgang i Deres virke, samt velstand for det norske folk. Bulgani, formann i Sovjet-Unionens ministerråd.

Blandt de første gratulantene var ambassadørene for Nederland, Storbritannia, Kina og Sovjet-Unionen og den islandske sendemann. Videre kom det hilser bl. a. fra fylkesmann Trygve Lie, Oslo formannskap og Bergen by.

Senere på dagen fikk statsminister Gerhardsen hilser bl. a. fra statsminister Adenauer, statsminister Fagerholm, den sveitsiske minister i Oslo, Finnlands ambassadør, Østerrikes ambassadør i Oslo, den danske ambassadør i Oslo, fagkongressen i Oslo, Forsvaret, biskop Fjellbu, forfatteren Thure Nermand m. fl.

skuddsår de har fått under flukt.

Seks kvartaler av trebebyggelsen i støket ved Gamil ble belagt med bomber. I ruinene av mange andre bygninger tellet jeg 260 døde i de to timer som jeg var der.

Jeg har intet mer å si, fordi jeg savner ord. — Men mine fotografier av faren, som bøyer seg over sin lille døde datter, og av den sårede mor, som holder sitt døde spebarn i favnen — er vitnesbyrd som aldri kommer til å bli glemt.

PER-OLOW ANDERSON.

(i «Fria Ord» 2. mars 1957)

Det finnes tause mennesker som er mer interessante enn de beste talere. Disraeli.

Noen mennesker vokser med ansvaret, andre blir bare oppblåste.

Den unge piken ønsker seg bare en mann, og når hun har fått ham, ønsker hun seg allting.

må nå forsømmes —

Vi er av bladets alltid årvåkne finansminister, kasserer Rolf Ruyter, blitt anmodet om å bringe følgende høyst betimelige påminnelse:

Støtt opp om ditt eget organ! Både med abonnement og stønad. Vi som strever med å holde vår presse oppe, appellerer til deg om å være virksom innen ditt område av landet. Det er ingen ting å drøye med, forsøm ikke tiden og forsøm ikke den første den beste anledning. Uten midler kan ingen avis ha framgang. Vi er takknemlig for all assistanse, stor eller liten.

På bladets vegne

ROLF RUYTER,
kasserer.

Av Dag Hammarskiolds brevpost. En hilsen fra Jerusalem

Etter det danske blad «Revisi- on» gjengir vi følgende henven- delse til generalsekretæren i FN, postlagt i Jerusalem 24. januar 1956:

HERR DAG HAMMARSKJOLD

Skønt jeg skriver til Dem i mit eget Navn, så er jeg ikke i mindeste Tvivl om, at jeg uttrykker de Synspunkter, som næres af alle Arabere i Almindelighed — og af alle Palestina Arabere i Særdeleshed — såvel Kristne som Muhamedanere.

Jeg tilhører intet Parti og skylder ikke Hensyn til nogen — uden det naturlige Hensyn, som jeg skylder mit Land og mit Folk. — Derfor skal jeg ikke spille Tid med Indledninger eller Fortaler men gå lige til Sagen i klare Ord og med kortfattede Henstillinger.

Først skal De, Herr Generalsekretær, vide, at der ingen Fred kan forventes i nogen Del af Verden — og absolut ingen Fred i det Mellemsø Østen, så længe der ikke tilveiebringes Retfærdighed — altså så længe Magt holdes for at være Ret.

Palestina-Araberne kræver in-

er jo en fastslået Kendsgerning, at Israel opretholder sin ulovlige Eksistens alene ved Hjælp af den politiske Magt, som det er i Stand til at manipulere gennem De Forenede Nationers maskinmæssige Føjelighed.

Naturligvis er det Israel, der beder Verden om Fred. Det er Israel, der udbasunerer de mest højlydte Ønsker om Fred. Ja *selvfølgelig!* — For det er jo Israel, der ønsker Beskyttelse af det Land, som det har tilplyndret sig. Det er Israel, der ønsker officiel Godkendelse af de Forbrydelser, det har begået mod Araberne. Det er Israel, der ønsker Beskyttelse af den røvede Ejendom, det besatte Palestina. Det er Røveren, der ønsker at komme til at sidde ved Forhandlingsbordet med sit Offer for med Magtens Hjælp at få Tingene ordnet i Venskabelighed — hvilket jo vil sige, at han får Lov til at beholde sine Tyvekoster og fortsat kan få Lov til at glæde sig over det, der ikke tilhører ham.

Venter De virkelig, Herr Generalsekretær, at Araberne godvilligt vil gå i den opstillede Fælde? — at de virkelig skal indgå i en

Standpunkt eller i Handling at gøre noget som helst for at genvinde Deres Hjem og Ejendom ved at kaste de forbryderiske Voldsmænd ud af Deres Hjem og Bedrifter —

Hvorledes vilde De, Herr Generalsekretær, synes om en slig Omgang?

Og hvorledes vilde De være tilpas ved at se en forbryderisk Angriber glædende sig over Deres Hjem — kiggende skadefro på Dem ud fra Deres egne Vinduer — slappe af i Skyggen af Deres Have — plukkende Frugterne af Deres Træer — siddende ved Deres Skrivebord — sovende i Deres Seng??

Hvorledes vilde De være tilpas ved at se den forbryderske Angriber i pralende Besiddelse af Deres Souvenirs og andre sentimentale Kærminde — medens De selv var henvist til at leve på åben Mark uden andet at leve af end Barmhjertigheds-gaver, hvis De ikke foretrak eller var nødt til — at sulte?

Og hvorledes vilde De være tilpas ved — efter selv at være frarøvet alt — at høre — at de, der havde plyndret Dem, få deres hykleriske Propagandaråb sanktioneret til Udbasunerer over hele Verden i Ord som: — «Vi er villige til at give Araberne «Fredens Håndtryk» og glemme al vor Strid med dem!»

Disse er Spørgsmål, som vi ønsker, at De grundigt vil overveje i Deres egen Samvittighed — og derefter besvare for Dem selv.

Denne hypotetiske Antydning af Tingenes Tilstand vil give Dem, Herr Generalsekretær, et klart Billede af Palestina-Araberne, der nu — sat ud af deres Hjem, deres Land og alt, hvad de ejede — går under Navnet «Refugees».

Rettelig set er det jo Vestmagterne, der har oprettet Staten Israel på Bekostning af sagesløse

Det vil være helt naturlig at bøndene reiser kompensasjonskrav hvis arbeiderne både får 45 timers uke og lønnerstatning for den avkortede arbeidstid, sier direktør Olav Borgan i Landbrukets Sentralforbund til Morgenbladet.

Muligheten av et sådant kompensasjonskrav er reist av direktør A. P. Østberg i Norsk Arbeidsgiverforening, og Borgan mener at kravet «sannsynligvis vil komme av seg selv».

— I en tid med fullbeskjeftigelse blir det alltid konkurranse om arbeidskraften, sier direktøren i Landbrukets Sentralforbund. En nedskjæring av arbeidstiden i jordbruket i likhet med i industrien vil være meget vanskelig. Forat

jordbruket skal kunne beholde sin nødvendige mengde av leiet arbeidskraft må det derfor kunne tilby høyere lønninger enn hva tilfellet er idag. Dets lønnevne må med andre ord bli øket. Derneft vil gårdbrukerne ha krav på en levestandard som står i noenlunde forhold til den som industrien eventuelt må tilby hvis det blir aktuelt med lønnskompensasjon for kortere arbeidstid.

Jeg mener at bøndene ganske logisk vil fremme sine krav hvis industrianbeiderne får kompensasjon for nedsatt arbeidstid. Men hvordan disse krav kan arte seg, er det ennå for tidlig å ha noen formening om, sier Borgan.

Står myten om 6 millioner jøder i gasskamrene for fall?

Bemerkelsesverdige erklæring av Landesgericht i München

For en tid siden hadde flere svenske aviser melding om at en del bøker, utgitt av Druffel-forlaget i München var blitt beslaglagt fordi de angivelig skulle inneholde forbudt «ny-nazistisk» propaganda. — Blant disse bøker var bl. a. Ribbentrops memoarer og to bøker med Rudolf Hess's brever fra Spandaufengslet. Nyheten ble på flere hold hilst med glede naturligvis, og det ble konstatert i en triumferende tone at beslagleggelsen var en følge av tiltak som var iverksatt av den beryktede såkalte Grünwalder-krets, en gruppe mer eller mindre åpent erklærte motstandsmenn fra krigsårene, som har satt seg til oppgave å overvåke at forfølgelsen av tidligere nasjonalsosialister ikke for noen pris slakker av!

Men denne gang er en slede kommet i veien. Angjel-

ten om «de 6 millioner drepte jøder i gasskamrene».

I en av de nevnte bøker, Helmut Sündermanne «Alter Feind — was nun?», er det fremholdt at bare en meget liten krets i Tyskland kan gjøres ansvarlig for mord på jøder, og at også den gruppe som visste noe om dette var meget ringe. Denne passus var blitt angrepet som et forsøk på å bagatellisere nazistenes jødeforfølgelser.

Om dette punkt erklærte domstolen:

«Tvilen på at omfanget av jødeforfølgelsene noensinne skal kunne fastslås riktig, er fremsatt ikke bare av forfatteren men også av kritiske samtidshistoriske forskere. — Ut av en uttalelse om en sådan tvil kan man derfor ikke uten videre dra den slutning at det gjelder en bortforkla-

Glimrende små-
hjemmeindustri

Overdr. rimelig. Omsettn. ordnet. — B.m. «Straks».

Prousent 1. kl.
forbrukerartikler

søker representant. — Salg til gross. Fler bransj.
B.m. «God fortj.»

Stillfarende mann

i fast stilling ønsker hybel straks, gjerne vestkant, men aktuelt hvor som helst.

Bill. mrk. «Teknikker». Opplysninger kan gis av redaktør Kringelbotn.

Er noen interessert?

En bygningsutdannet, øvet skimaker, båtbygger og tegner, endel kjennskap til metallvarer og verktøy, søker til-ling eller samarbeide. Mange-årig egen bedrift ved østersjø-by tapt p. gr. av krigshand-linger. Bill. merk. «Allsidig».

Kraggerud Gård
og Pensjonat

LUNNER ST. — TLF. 51
ønsker store og små velkom-
men til hyggelig sommerferie
til rimelig pris. — Apner til
pinse.

Daglig
friske blomster

KRANSER til alle priser

SYNNØVELIE
Blomsterforretning

Frognerveien 30, Oslo

Elever i fiolin
og samspill

Jim Johannessen

Hjelmsgate 2 b

Telefon 46 35 07

Arkitekt

HUSTAD

Bærumsv. 5, Ø. Ullern

Telefon 55 61 29

Oslo

Tannlege Maamoen

Hansteensgt. 2

Telef. 44 43 33

Tannlege

MARTIN KJELDAAS

Hansteensgt. 2

Tlf. 44 75 54

Annelise Parow

TANNINSETNING

Trondheim

Gisle Johnsonsgt. 5 - V. Lade-
moen kirke - Voldsminde

VED BESØK I EGERSTUND

overnatt på

Victoria Gjestehjem

Strandgt. 41 — Telefon 497

Til avisens lesere i Oslo

Vestkantbeboere kan let-
test få kjøpt Folk og Land
hos

ELIMA

Tobakksforretning

i Ole Vigsst. 12, inngang fra
Industrigt.

Armbånds-
sur

VANNETTE, STØT-
SIKRE I STÅLKASSE

og med kortfattede Henstillinger.

Først skal De, Herr Generalsekretær, vide, at der ingen Fred kan forventes i nogen Del af Verden — og absolut ingen Fred i det Mellemste Østen, så længe der ikke tilvebringes Retfærdighed — altså så længe Magt holdes for at være Ret.

Palestina-Araberne kræver ingen Favorisering og ønsker ingen Barmhjertighed. Intetsomhelst Dollarbeløb og intet Rænkespil kan få dem til at glemme deres Hjemland — eller få dem til at frasige sig deres naturlige og legale Ret til igen at komme til at besidde deres Hjem og Privatejendom. — Tomme sympatisklydende Ord vil intet gavne.

Hvad vi ønsker er kun — at De Forenede Nationer vil anvende sine egne vedtagne Bestemmelser og rette sig efter sine egne indgående Forpligtelser — også mod os.

Derfor spejder vi stedse efter Mænd med Retfærdighedsvilje — Mænd, der vil råde Bod på de uretfærdige Fejlgreb, som er tilføjet Araberne — Mænd, der vil sørge for, at vore gentagne Henvendelser om Retfærdighed for vort Folk ikke fortsat skal lyde for døve Øren. Vi forlanger, at De Forenede Nationer nu skal opføre sig med støtte Forbrydere i at fastholde deres Tyveri af Palestina. For det

Magtens Hjælp at få Tingene ordnet i Venskabelighed — hvilket vil sige, at han får Lov til at beholde sine Tyvekoster og fortsat kan få Lov til at glæde sig over det, der ikke tilhører ham.

Venter De virkelig, Herr Generalsekretær, at Araberne godvilligt vil gå i den opstillede Fælde? — at de virkelig skal indgå i en Pagt med Røveren og Morderen og dermed frasige sig deres Ejendomme og deres Rettigheder??

Jeg anmoder Dem — og Medlemmerne af De Forenede Nationer — om nu for nogle Øjeblikke at forestille Dem, at en bevæbnet Gangstergruppe af internationale Tyve og Voldsmænd pludselig trængte ind i Deres egne Hjem, Deres Kontorer, Deres Værksteder og Deres Landbrug, o.s.v. — tagende alle Deres Ejendele i Besiddelse — — voldshandlende og i mange Tilfælde dræbende deres kære — for derefter at tage Bopæl og slå sig til Ro i Deres egne Hjemsteder — som om disse altid havde tilhørt dem.

Og forestil Dem så, at der bagefter — på Deres Anklage — kom nogle såkaldte Autoriteter, som — med påtaget Værdighed — forkyndte for Dem — at Tyvene og Morderne var kommet for stedse at forblive i Deres Hjem, og at De selv var udelukket fra at tage

derefter besvare for Dem selv. Denne hypotetiske Antydning af Tingenes Tilstand vil give Dem, Herr Generalsekretær, et klart Billede af Palestina-Araberne, der nu — sat ud af deres Hjem, deres Land og alt, hvad de ejede — går under Navnet «Refugees».

Rettelig set er det jo Vestmagterne, der har oprettet Staten Israel på Bekostning af sagesløse arabiske Ofre — tilsyneladende i den Indbildning, at en Million eller to af slige zionistiske Gangstere — sammenkaldt fra alle Verdenshjørner — hvor de var allierede med de forskellige illegale Undergrundsbevægelser og besmittede med deres Ødelæggelsesdoktriner. Ja, de synes virkelig at tro, at disse Gangstere — «plantene» i Palestina — er en bedre Sikkerhedsforanstaltning til Verdensfredens Bevarelse end de retmæssige Ejere af Palestina — i Forbindelse med de tilgrænsende arabiske Stater — vilde have været — og dette skønt Araberne altid har været trofaste allierede og Tilhængere af den vestlige Kultur — hylket de med deres Standhaftighed også altid vilde have vedblivet at være. Men, som det er nu, står de imidlertid bortstødt, narret og bedraget — akkurat som om Vestmagterne havde glemt, at Venskabet, med såvel Araberne — som med hele den muhamedanske Verden i Vir-

keligheden var af største Vigtighed — såvel for dem selv som for Opretholdelsen af Verdensfreden og den militære Stabilitet.

Og derfor er det, at vi anmoder De Forenede Nationer om ikke at lade sig narre ud i en fristende — men forloren — Håbløshed i Stedet for at tage tilbørligt Hensyn til følgende Faktum:

Vi Arabere vil ikke sælge vort Land — eller frasige os Retten til vore Hjem — for nogetsomhelst Dollarbeløb eller anden Barmhjertighedshjælp, hvorfor det med Bestemthed bør forstås, at en virkelig og stabil Fred i det Mellemste Østen absolut ikke kan opnås — uden at der først tilvebringes en sand og retfærdig Løsning af Palestinaspørgsmålet, hvilket er:

— at Araberne gives den Ret, som med absolut Bestemthed er deres — nemlig deres Land, deres Ejendomme, deres Hjem.

Deres oprigtige
Antonie F. Albina,
Palestina Arab Refugee
p.o. box 44, Jerusalem.
På dansk ved Frederik J. Geddebro, Bjergby, Hjørring, Danmark.

«Tvilen på at omfanget av jødeforfølgelsene noensinne skal kunne fastslås riktig, er fremsatt ikke bare av forfatteren men også av kritiske samtidshistoriske forskere. — Ut av en uttalelse om en sådan tvil kan man derfor ikke uten videre dra den slutning at det gjelder en bortforklaring eller en unnskyldning av disse kriminelle tiltak».

MAT og DRIKKE

DESSERT PUFFKORN, 1 kg. ris + 1 kg. hvete, pakkes rykende fersk direkte fra ovn i Deres pakke. Kjøp direkte fra møllen, få beste kvalitet: 15 % billigere i

8x1/4 kg.s familiepakn. Bare kr. 12,— fritt tilsendt (mot kr. 15,— i vanlige 100 gr. småpakker).
LITTLEBERGEN HAVREMOLLE,
LITTLEBERGEN

BESTILLING TIL FIRMA:

Send meg snarest i henhold til Deres annonse i Folk og Land følgende

Navn:

Adresse: M. N. 10

UTREDNINGEN FRA INSTITUTTET FÖR OFFENTLIG OCH INTERNATIONELL Rätt om

Den norska rättsuppgörelsen

Koster kr. 30 porto inkl. - Benytt postgiro 150 28 OSLO

Prost A. E. Hedem

STATSMAKTENES REVOLUSJONÆRE FORHOLD TIL GRUNNLOVEN

1ste opplag er revet vekk. 2net opplag langt på vei til å bli utsolgt. Send oss navnelister. Pris kr. 2,— pr. eksp. + kr. 0,25. Benytt postgiro 150 28.

FORBUNDET

Postboks 3214, Oslo

Daglig friske blomster

KRANSER til alle priser

SYNNØVELIE
Blomsterforretning

Frognerveien 30, Oslo

Tlf. 44 22 30

Tobakksforretning

i Ole Vigsst. 12, inngang fra Industrigt.

Armbåndsur

VANNTETTE, STØT-
SIKRE I STÅLKASSE

Omega

Herre fra kr. 278,- til kr. 330,-
Dame fra kr. 290,- til kr. 355,-

Longines

Herre fra kr. 283,- til kr. 350,-
Dame fra kr. 300,- til kr. 360,-

Allsport

Herre kr. 172,-
Dame kr. 175,-

Revue

Herre fra kr. 195,- til kr. 210,-
Dame fra kr. 198,- til kr. 215,-

Certina

Herre fra kr. 152,- til kr. 230,-
Dame fra kr. 170,- til kr. 230,-

Antima

Herre kr. 145,- og 152,-
Dame kr. 150,-

Altus

Herre kr. 136,- og kr. 143,-
Dame kr. 141,-

Samme merker føres også i 14 kt. gull og i double kasser.

Tillegg for stål-lenker kr. 8,-

Lommeur:

Omega kr. 183,-
Longines kr. 187,-
Zenith kr. 170,-

Utvalg sendes portofritt.
1 års garanti.

R. Gjessing
URMAKER

DRA M M E N

Annonsespaltene i Folk og Land står til din rådighet. Hvorfor nytter du dem ikke i fullt mon? Lempelige avtaler oppnåes, kom derfor med en henvendelse snarest.

Bestilling på boken

«Norge mellom England og Tyskland»

Dersom admiral Hermann Boehm's bok blir utgitt på norsk, bestiller jeg herved ved egenhendig signatur denne boka, i det antall som er anført nedenfor.

Antall	NAVN	Postadresse

Forhåndsbestillingen sendes til: **P. Thjemøe boks 122, Stavanger.** Tlf. 21133

samt til Reyter, Forbundet, Boks 3214 Oslo. Tlf. 37 76 96.

FOLK OG LAND

Feilvurdering

Forts. fra side 1

land — i løpet av en menneskealder førte to krigar mot hverandre, som har brutt begge stormaktsstilling — er historiske kjennsgjerninger. Annen verdenskrigs fasitt var Tysklands deling, seierherrenes dierium, den tredje verdenskrigs uunngåelighet som følge av første og annen verdenskrigs forbyrerske tåpelighet.

Første verdenskrig omstyrtet de russiske og tyske keiserriker, altså skulle det synes som krigens fasitt var god for «Great Britain». Av zar-Russland oppsto imidlertid Sovjet-Samveldet. Og av Versaillesfreden fødtes Adolf Hitler.

Altså, et helt nytt dilemma. Og nødvendigheten av en ny krig.

Adolf Hitler og hans Tyskland er borte. Knekkt ved hjelp av Sovjet-Samveldet. Medhjelperen, redningsmannen, sitter 12 år etter krigen, og som de later til for all fremtid? Tjukk og brei i hjertet av selve Tyskland og truer fra tyske baser sin gamle allierte England med død og undergang. Dette skjer for våre øyne, og refleksjonene gjør seg selv.

Så langt, så godt. Det er ikke vår skyld at det gikk slik og vi er ikke lenger aktive deltakere i vårt lands politikk, ellers ville vi nok si: «Hold fingrene av fatet, spis ikke kirsebær med de store!»

Tredje verdenskrig lar vente på seg. Det skal bli alle tiders krig, en atomkrig, sies det. Netopp derfor betenker

tilfelle angrep på en av A-paktens stater ta i bruk atomvåpnene. Derimot får vi ingen nøyaktige opplysninger om hvordan det vil komme til å se ut her i landet og hvor det skal bli av oss når gjengjeldessesangrepene rammer oss.

En behøver ikke å være militærekspert for å innse at seierherrenes dilirium i 1945 ikke overgår hva de i dag presterer i retning av uansvarlighet. De kjernefysiske våpen i hendene på tykkhudete, tykkhodete og nervøse autoriteter representerer en potensiell fare for menneskeheten som burde utløse et brøl av protester også fra det norske folk.

Hvem er det som skal gi ordrene om utløser atomkrigen? Når vestens atomforsvar settes inn? Et kvarter etter at New York, London, Oslo osv., er utslettet?

Enn om nervøsiteten utløste et angrep fra vest eller øst?

Vi vet i allfall at norske barn, kvinner og menn som sover fredelig i sine senger ikke vil bli spurt!

Kai Normann.

Statsminister H. C. Hansens svar på statsminister Bulganins brev av 28. mars ble offentliggjort i Moskva-avisene sist lørdag, og i en nyhetssending på morgenkvisten ble de sovjetiske radio-lyttere gjort kjent med den danske regjeringens syn, idet Hallomannen leste opp svarbrevet i dets fulle ordlyd, innbefattet avsnittet der det hevdes at den sovjetiske oppfatning av NATO beror på en misforståelse, og at Sovjet-Samveldets holdning i det ungerske spørsmål hadde

Litt livsfilosofi

Me må sjå oss sjølv som ein del av noko større

Det er sagt at «sunne mennesker har sunne drifter». Ja, det er det vel ikkje grunn til å protestere imot? Men, kven kan syne oss det fullkomne menneskje? Finnst det? Eller kva skal me ha som mælestav? Når det sunne menneskje knapt finnst, er det ikkje då svert sannsynlig at dei opphaveleg sunne driftene er vorte forskrudde? Det kan vel tenkjast at grunnen til at det er so vanskeleg å finne det 100 prosent sunne menneskje er nettopp at me er komne burt frå dei ophaveleg sunne drifter og instinkt, som t. d. det religiøse. Å prøve vende attende til natura og finne livsharmonien gjennom eit lausslept driftsliv er sikkert ein meir velmeint tanke, enn han er realistisk. T. d. kjønnsdrifta er ei mektig livsdrift so lenge ho er i balanse med andre drifter og instinkt, slik som hjå dyra. Men dyra er heilt bundne, dei kan ikkje frigjere seg frå sine drifter. Ord som ikkje vil ha meining i samband med dyra og deira livsplan, må verkeleg tyde noko for oss, om me ikkje skal bli menneskje i «gåsauge». — All tale om tanke, og fridom misser si meining, dersom ein ikkje samstundes legg vekt på slike ord som ansvar, samvit, skam og ære.

Har me ikkje sett korleis det har gått med menneskje, — ja, sjølv med dei frå natura si side best utstyrde — dei beste heilar — når ikkje åndstankar, men driftstankar fekk prioritet? — Frå å vere livsdrift har t. d. kjønnsdrifta utarta til den mest uhyggjelege dødsdrift. — Slik med andre og, som ikkje har skyna å nytta sin fridom til friviljukt å velje det rette. Dei trudde dei var frie, og kunne gjere som dei vilde, etter sine luner og tilfeldige innfall, men alle vart dei slavar og bundne i sine laster før eller seinare. Den eine åt seg i hel, ein annan drakk seg «ned og nord», o.s.v.

RETT ORIENTERING?

Altso: Når tanken kan registrere slike realiteter, kvifor skulde han ikkje då ogso kunne vere oss til stor hjelp i den orientering me treng for at me skal nå fram til det lukkelandet som me vel lengtar etter alle?

Brukar me tankane ut frå ein vidare synskrin slik me ter oss sjølv som del av noko større då vil me sjå og kjenne vårt personlege livsansvar. Me skynar det kviler visse plikter på oss som me må gjere — elles kjem straffa automatisk i ei tid. Bruk me

lovene som skulde føre oss til harmonien og lukka, må me logisk skyne at resultatet vert disharmoni og ulukke. Brukar me tankane slik, då vil kulturinstinktet vakne til livlgjen. Sanne — ikkje hykelske, religiøse kjensler må vere det livsberande. Einast då kan sann kultur vekse fram. Elles treng ein vel ikkje undre seg so svært mykje over at vår sokalle sivilisasjonskultur, i so mangt, mest svarar til det «burlefotske» livsplan.

Med vake og sterkt kulturinstinkt, kan lægre driftsliv, atter bli gjort til livstenar. Når derimot det blinde driftsliv tek styringa over mennesket, er det eigentlege menneskje utsjalta. — Like som ei forstandig leiding av eit sinnsjukehus, ikkje kan bli tale om, dersom dei galne har overmanna dei normale. Då blir det «normalisert» etter graden av galskapen. Det galne blir sett på som normalt, det sjuke blir rekna for sunnt.

Er det tanke og vit som styrer verda i disse tider? Er det menneskje med dei sunne drifter og instinkt, som har harmonien og balansen i seg, og fylgjeleg er istand til å skape harmonien ikring seg fordi dei er sunne? Kva ser me som resultat? Kvar ser me frukta av det gode tre? Eller ser me sjukdomsteikn som avdukar for oss det røylege? Ser me den vanvitige ma-

terielle giren som råder og støtt jagar etter meir og meir, men får aldri nok? Er det ei dødsdrift? Jau, sikkert. Her er trang til storoppgjær. — Men med kven?

— Fyrst med oss sjølv. Det duger aldri å vere sjølvgod og krevje lite av seg sjølv men mykje av andre. Det fører aldri til noko godt, nei aldri! Set me fyrst krava til oss sjølv, vil me få betre skyn for vanskane. Er det ikkje interessant å leggje merke til korleis den som legg byrder på andre som han sjølv ikkje vil bere i realiteten nedvurderar seg sjølv. Eigentleg segjer ein slik: «Eg har ikkje krefter til å gå sjølv, men du er sterk, du går mest like lett med meg på ryggen din!»

KRAVSMENTALITETEN DUGER IKKJE.

Kravsmentaliteten verkar utarmande og gjer fatig. — Derimot den som friviljukt gjev, av indre trang, til å gjeve, blir sjølv rikare i sinnet. Det er største rikdomen. — Realverdien. Kven som helst kan prøve. Den som har røynsle for at det er slik, han veit, noko viktig, om kva som er livsberande. Då har han opplevd noko av det sunne menneskje, det av Gud skapte og Gud like menneskje. Har ikkje alle menneskje opplevd noko slikt? Jau sikkert. Ved det gode dei gjorde for andre — sjølvgløymande — opplevde dei større glede enn når dei berre arbeidde for og tenkte på seg sjølv. Men då anar me vel alle litt om vegen attende til det sunne menneskje, slik Skaparen skapte oss seg sjølv lik i opphavet.

Stigurd Ljungstad.

Forfattere er som unge mødre: de er ikke interessert i kritikk; hva de ønsker er ros, og jo mer overdrevent den er, jo bedre.

Walter Allen.

Det er ikke bare diplomater man kan utvise, men også dårlig oppførsel.

Politiken.

Hyklari er en tributt som lasten yder dyden.

L. Rochenfoucaulda.

Det folk som ikke har en drøm som det lengter etter å virkeliggjøre, er dømt til undergang. I denne drøm ligger den hemmelige drivkraften til alt virkelig håp, for drøm er liv.

David Lloyd George.

Den beste måten å lege et sår på er å tilgi den som har tilføyet det.

Eldre damer elsker å gi gode råd til unge jenter etterat de er blitt for gamle til å kunne gi dem et dårlig eksempel.

Hudibras.

FOLK OG LAND

Redaktør og utgiver:
JOHANNES KRINGLEBOTN
Postboks 3237, Oslo

Ekspedisjon og kasse:
Kierschowsgt. 5, Oslo
Telefon 37 76 96

Abonnementspriser:
Kr. 25,- pr. år, kr. 12,50
pr. halvår. Sverige og
Danmark: kr. 29,00 pr.
år, kr. 14,50 pr. halvår.
Utlandet for øvrig: kr.
33,00 pr. år, kr. 16,50 pr.
halvår. I nøytralt om-
slag kr. 35,00 pr. år, kr.
17,50 pr. halvår.

Løssalg 65 øre
Annonsepris:
32 øre pr. millimeter
over en spalte.
Bruk postgironr. 16450.
Sambandstrykkeriet
Oslo

gjør seg selv.

Så langt, så godt. Det er ikke var skyld at det gikk slik og vi er ikke lenger aktive deltakere i vårt lands politikk, ellers ville vi nok si: «Hold fingrene av fatet, spis ikke kirsebær med de store!»

Tredje verdenskrig lar vente på seg. Det skal bli alle tiders krig, en atomkrig, sies det. Netopp derfor betenker man seg. Også Norge skal i

Statsminister H. C. Hansens svar på statsminister Bulganius brev av 28. mars ble offentliggjort i Moskva-avisene sist lørdag, og i en nyhetssending på morgenkvisten ble de sovjetiske radio-lyttere gjort kjent med den danske regjeringssyn, idet Hallomannen leste opp svarbrevet i dets fulle ordlyd, innbefattet avsnittet der det hevdtes at den sovjetiske oppfatning av NATO beror på en misforståelse, og at Sovjet-Samveldets holdning i det ungarske spørsmål hadde vakt dyp skuffelse i Danmark.

livsplan, må verkeleg tyde noko for oss, om me ikkje skal bli menneskje i «gåsauge». — All tale om tanke, og fridom misser si meining, dersom ein ikkje samstundes legg vekt på slike ord som ansvar, samvit, skam og ære.

FRIDOM TIL A VELJE —

Med fridom til å velje følger eit stort ansvar. Har me

i den orientering me treng for at me skal nå fram til det lukkelandet som me vel lengtar etter alle?

Brukar me tankane ut frå ein vidare synskrin slik me ter oss sjølv som del av noko større då vil me sjå og kjenne vårt personlege livsansvar. Me skynar det kviler visse plikter på oss som me må gjere — elles kjem straffa automatisk i si tid. Bryt me

Er det tanke og vit som styrer verda i disse tider? Er det menneskje med dei sunne drifter og instinkt, som har harmonien og balansen i seg, og fylgjeleg er istand til å skape harmonien ikring seg fordi dei er sunne? Kva ser me som resultat? Kvar ser me frukta av det gode tre? Eller ser me sjukdomsteikn som avdukar for oss det røylege? Ser me den vanvitige ma-

levd noko slikt? Jau sikkert. Ved det gode dei gjorde for andre — sjølvgløymande — opplevde dei større glede enn når dei berre arbeidde for og tenkte på seg sjølv. Men då anar me vel alle litt om vegen attende til det sunne menneskje, slik Skaparen skapte oss seg sjølv lik i opphavet.

Sigurd Lyngstad.

pr. halvår. Sverige og Danmark: kr. 29,00 pr. år, kr. 14,50 pr. halvår. Utlandet for øvrig: kr. 33,00 pr. år, kr. 16,50 pr. halvår. I nøytralt om-slag kr. 35,00 pr. år, kr. 17,50 pr. halvår. Løssalg 65 øre Annonsepris: 32 øre pr. millimeter over en spalte. Bruk postgiro nr. 16450. Sambandstrykkeriet Oslo

Er Osebergdronninga

Liv Dagsdotter

av Vestmar?

Av Jon Hvitsand

(V)

2. For det andre var det heilt ålment og vanleg at kvinnune, anten dei var dronningar eller ei, blei gravlagt i nærleiken av heimen sin. I samband med dette vil eg peika på at mannen hennar Halvdan Eysteinnsson den milde og matille, andast og blei hauglagd på Borro etter Ynglingatal. — Sonen Gudrød ser derimot ut til å ha havt kongsgarden sin i nærleiken av Skiringsal og der må dronning Alfhild hels vera gravlagd. Ein må vel her festa seg ved Geirstadir, der også sonen Olaf sat.

At Liv Dagsdotter blei gravlagd på Oseberg og ikkje på Borro, må ha sine serlege årsaker.

Professor Schreiner påviser at «Osebergdronninga» tydeleg hadde brote kravebeinet, og at brotet ikkje var heilt «helet» eingong «ved dødens indtræden».

Dette interessante moment tyder på at dronning Liv hadde vore ute for ei eller onnor ulukka og at det er fylgjune av denne som har vore årsak til dauden hennar. Det kan ikkje vera nokon urimelig tanke, og gjev ei viss forklaring på at ho er død nokså ung.

Det kan også vera mogeleg at ho i mellomtida har rådd med sek slik, at ho har fått uttala ynskje om å kvila i dronningsskipet sitt tett ved den gjevaste kultstaden i riket deira — på Oseberg. Eg trur dette er motivet for denne litt underleg valde gravplassen og ikkje at ho som dronning har havt setet sitt på ein så «ubetydelig» gård som Oseberg må ha vore. Likare om ho, som hr. Tank nemner, hadde budd på garden Bø tett ved.

Men tilhøva kring kultstaden Oseberg må i 800-talet ha vore at den store garden Rom, som ligg ca. 1 km. i nordvest for Oseberg, har vore sjølv hovudgarden, dronninggarden, og at både Bø og Oseberg irekna heile kutstaden, har høyrte under same velde.

3. For det tredje har ein ei umåteleg interessant opplysning frå sjølv Osebergfunnet.

Under tiljune i framromet på Osebergskipet blei funne ein ståka eller rund stav av bøk med ei stutt runeinnskrift på 9 runeteikn. Desse 9 teikn gjev ordet «litoluism». Om tydinga «råder megen

usikkerhet», seier prof. Magnus Olsen.*)

Ivar Lindquist les den for: «En liten vismann» (den som bur i staken). Altså skulle staven nærast vera ein fetisch.

Sophus Bugge tolka runene som: «Livets madr» (:mannen eller menneskja veit lite om framtida). Seinare freista han med andre tolkingar.

Otto von Friesen meinte at innskrifta kunne vera eit skipsnamn. Det same har Bugge vore inne på.

Marius Hægstad har gjort M. Olsen merksam på at etter forma kan siste deil av ordet vera mannsnamnet Vastmadr.

Magnus Olsen sjølv freistar fyrst i verket om Osebergfunnet å prova at innskrifta løyner mannsnamnet Ospakr. — Men han seier greit ifrå at «ingen av de nu opregnede tolkningsforsøk virker fullt overbevisende», — og «man kan endog nære så store betenkeligheter like overfor alt som hittil er fremkommet, at man spør om der kanskje skal søkes tilveiebragt et helt nytt grunnlag for tolkningen».

Med all denne uvissa som bakgrunn kan det heller ikkje vera heilt utor lagje også for ein amatør å våga seg frampå med ein ny tanke, ein «ny» tydingsfreistnad.

At runene skulle vera eit

*) Magnus Olsen: Norges innskrifter med de yngre runer II, s. 162 fl.

mannsnamn synest ha sers lite for seg. Det måtte då i tilfelle vore namnet på skipsbyggjaren, for den gravlagde kan det då ikkje vera namnet på, då det som alle veit var ei kvinna. Då har tanken om at runene ipneheld ein magi eller trylleformular mykje meire for seg. Kanskje rune-talet 9 også har sitt å seia.

Dr. Sigurd Grieg trur staven kan ha vore noko av ei åre.*)

Håkon Schetelig derimot er av den meining at ståkå'n heller var ein «svidvis» eller på Island «undergyrding» dvs. ein stav til å setja under læside av råseglet under bidevinds sellas for å mindske buken i seilet.

Men til dette synest staven vera altfor liten og smekker. Det kunne vel tenkjast at han nærast skulle vera ein «symbolsk svidvi» og difor just er kalla litil-vis.

Men siste runeteiknet * eller M blir då sjalta ut og gjer også denne utveg mistenkeleg eller ubrukbar.

Eg vil då her våga meg til å kasta fram ein ny tanke!

Ein skal vera merksam på at alle granskarar vedk. «Osebergdronninga» til dags dato har havt Brøggers facsinerande («fortryllande») påstand om at ho var dronning Aasa fylgjande seg som ein skugge som dei medvite eller umedvite har havt vanskeleg for å frigjera seg for.

*) Osebergfunnet, bd. II, s. 270.

Når eg no har freista synt at denne påstand har lite med historisk sanning å gjera og prøvd funne grunnlag for at «Osebergdronninga» kan ha vore Halvdan Eysteinnssons dronning Liv Dagsdotter av Vestmar, kan dette og ha sitt å selå for ei rett tolkning av runene.

Er det Otto v. Friesen som trass alt er kome løysinga nærast, — når han meiner at runene på «svidvisen» er eit skipsnamn, dvs. namnet på Osebergskipet?

Som alle granskarane har vore inne på, må siste runeteiknet M sjåast som eit avstytt ord og tenkt seg madr c: mann. — Skipet skulle såleis ha heitt «Litol-vestmadr» eller «Vesle-vestmann».

— Dette kan vera rett, men det verkar unektande litt søkt og underleg å kalla eit skip for «man». Det ville vel nærast vera eineståande i saga. Ein har skipsnamn som Skibladner, Naglfar, Odmen, Trana, Visunden, Bøkesudi, Grågasa, Gorna m. m. fl., men aldri noko skipsnamn på mann.

— Har eg derimot rett i at «Osebergdronninga» var Liv Dagsdotter av Vestmar, ligg det nær å setja runenamnet i samband med Liv Dagsdotters heimstad Vestmar — slik at runene er skipsnamnet «Litol-Vestmar» eller «Vesle-Vestmar».

Ein kan tenkja seg at dronning Liv har fått skipet i heimfylgja av far sin då ho

flytte austetter til Borro og at skipet i lengre tid hadde vore ute av bruk fyre haugsetjinga. Men skipet kan for den deil vera eldre enn Liv. Ho kan gjerne ha fått det som lita. — Det er fleire ting ved funnet som tyder på litt av kvart såleis.

Er denne teori rett, blir det av sers stor interesse å få ei historisk tolkning av omgrepet Vestmar.

Heilt frå Snorres dagar er Vestmar tenkt å vore eit landskap ein stad på kysten mellom Tunsberg og Rygjarbit.

Vestmare-problemene har gong etter gong blitt hand-sama av granskarar. Men einige er dei ikkje blitt, — ikkje eingong med seg sjølv slik som P. A. Munch som satte fram 2 heilt motstridande teoriar.

Sist — og, som det synest best, er problemet granska av professor i Uppsala Erland Hjærne.*) Han byggjer elles heilt ut på Elis Wadsteins tidlegare arbeid. Båe kjem til det ikkje heilt urimelege resultat at Vestmar ikkje var nokon landslut, men sjølvve Vesterhavet.

Wadsten seier: «Vestmar kan också, på grund av ordets betydelse omøjligen ha varit namn på ett landområde. Ordet betyder pfr. austmarr «østerhavet» i strof 36 — helt enkelt Västerhavet.

Og Erland Hjærne slær fast:

*) I årboka Saga och sed for 1947, s. 19—68.

«Att vestmare ej betecknar något landområde utan betyder Västehav».

Denne påstand underbyggjer og klårlegg han med ei sers interessant og overtydande gransking og grunn-gjeving frå det gamle kvedet Ynglingatal og andre kjeldur.

Nokon vanske for sagaens tanke om kong Dag og dottera Liv treng ikkje denne konklusjon vera. Den vil i grunnen bare vida ut omgrepet i kong Dags velde og klårleggja at Dagsætta ikkje berre rådde over ein større eller mindre landslut på kysten mellom Tunsberg og Rygjarbit, men også at dei hadde overmakta på og kring Vesterhavet kor langt vest ein no helst vil tøygja omgrepet. — Det kan jamvel vera mykje truleg at kong Dag og hans ætt har havt eigur så langt vest som til Eire og dei andre Vesterhavssøyar.

Men då Dag i andre kjeldur stendig blir kalla Dag grenski må heimstaden hans ha vore i grenenes maktsentrum dvs. Grenland, Hovind og Grenmar. Til Grenmar høyrde vel også Bamble i vest og Neset (Nesjar) eller Brunlanes i aust så langt som til Lågen og fjorden utanfor.

Kongsgarden til kong Dag og «Osebergdronninga»s barn-domsheim har truleg vore Bratsberg på Hovund (no Gjerpen) og Bjarnartveit i Solheimar herad (no Solum), den seinare så vidgjetne lendmannsgard for Dagætta.

JON HVITSAND.